

ემოციური ინტელექტი და მისი ძირითადი კომპონენტები: სამეცნიერო ანალიზი ემპათიაზე აქცენტით

ნინო კიკნაველიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
საინჟინრო ეკონომიკის, მედია ტექნოლოგიებისა და
სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტი

n.s.kiknavelidze@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-0482-8317>

DOI: 10.52340/splogos.2025.03.17

აბსტრაქტი

ემოციური ინტელექტისადმი მზარდი მეცნიერული ინტერესი განპირობებულია მისი გადამწყვეტი მნიშვნელობით ინდივიდის სოციალურ, აკადემიურ და ფსიქოლოგიურ ფუნქციონირებაში. მოცემული ნაშრომი მიზნად ისახავს ემოციური ინტელექტის კომპონენტების, განსაკუთრებით კი ემპათიის, მრავალმხრივი ანალიზის წარდგენას. კვლევა ემყარება მაიერ-სალოვეის უნარობის მოდელს, პეტრიდესის ტრეიტკონცეფციას და თანამედროვე სოციალურ-ემოციურ თეორიებს, რაც საშუალებას იძლევა კომპლექსურად შეფასდეს ემოციური პროცესების კოგნიტური, აფექტური და ინტერპერსონალური მექანიზმები. გამოყენებული მეთოდოლოგია მოიცავს თეორიული კვლევის, სალიტერატურო მიმოხილვისა და თანამედროვე ფსიქომეტრიული ინსტრუმენტების კრიტიკული შედარების ერთობლიობას. ნაშრომის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს ემპათიის როლის განახლებულ ინტერპრეტაციაში, რომელიც აერთიანებს ნეირომეცნიერების, სოციალური ფსიქოლოგიისა და ინტერკულტურული კვლევების უახლეს მონაცემებს. მიღებული შეხედულებები ქმნის საფუძველს ემოციური ინტელექტის უფრო ზუსტი მოდელირებისთვის და მისი გამოყენების გაუმჯობესებისთვის განათლებაში, სამუშაო გარემოსა და კლინიკურ პრაქტიკაში.

საკვანძო სიტყვები: ემოციური ინტელექტი, ემპათია, ემოციების რეგულაცია, სოციალური კომპეტენციები, ემოციური აღქმა

Emotional Intelligence and Its Core Components: A Scientific Analysis with Emphasis on Empathy

Nino Kiknavelidze

Georgian Technical University,

Faculty of Engineering, Economics, Media Technologies, and Social Sciences

PhD student III year

n.s.kiknavelidze@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-0482-8317>

Abstract

The growing scientific interest in emotional intelligence reflects its crucial role in individuals' social, academic, and psychological functioning. This article examines the multidimensional structure of emotional intelligence with particular emphasis on empathy, its central interpersonal component. Drawing on the ability model of Mayer and Salovey, the trait framework of Petrides, and contemporary theories of social-emotional competence, the study integrates cognitive, affective, and interpersonal perspectives to offer a comprehensive understanding of emotional processes. Methodologically, the research employs a combination of theoretical analysis, systematic literature review, and critical evaluation of current psychometric instruments. The scientific novelty of the paper lies in its updated interpretation of empathy's mechanisms, incorporating insights from affective neuroscience, social psychology, and cross-cultural studies. The findings contribute to more accurate modeling of emotional intelligence and highlight its relevance for educational practice, workplace functioning, and clinical interventions.

Keywords: Emotional Intelligence, Empathy, Emotion Regulation, Social Competencies, Emotion Perception

კვლევის მიზანი

წინამდებარე სტატიის მიზანია ემოციური ინტელექტის სტრუქტურის მრავალგანზომილებიანი ანალიზი, განსაკუთრებული აქცენტით ემპათიის როლზე როგორც მის ცენტრალურ ინტერპერსონალურ კომპონენტზე. მიზანია: შეაჯამოს და გააერთიანოს ემოციური ინტელექტის სამი მთავარი მიმართულება – უნარი, მახასიათებელი და სოციალურ-ემოციური კომპეტენცია – და განიხილოს, თუ როგორ ურთიერთქმედებენ კოგნიტური, აფექტური და მარეგულირებელი

მექანიზმები ემოციურ ფუნქციონირებაში. ნაშრომი მიზნად ისახავს არსებული თეორიების, ფსიქომეტრიული მიდგომებისა და ნეირომეცნიერული დასკვნების სინთეზს, რათა გახდეს შესაძლებელი ემპათიის ინტეგრირებული მოდელის შემუშავება. ამასთან, ნაშრომი ცდილობს დაადგინოს, როგორ შეიძლება ემოციური ინტელექტისა და ემპათიის შესახებ მიღებული მეცნიერული ცოდნის გამოყენება განათლების, კლინიკური პრაქტიკისა და ორგანიზაციული განვითარების კონტექსტებში, მათ შორის საქართველოს რეალობაში, სადაც მაღალია სოციალური-ემოციური გამოწვევების მასშტაბი.

კვლევის თეორიული ჩარჩო

სტატიის თეორიული საფუძველი ეყრდნობა ინტერდისციპლინურ მიდგომებს, რომლებიც აერთიანებს კოგნიტურ ფსიქოლოგიას, აფექტურ ნეირომეცნიერებას, განვითარების ფსიქოლოგიასა და სოციალურ ფსიქოლოგიას. ჩარჩოს ცენტრალურ ნაწილს წარმოადგენს მაიერისა და სალოვის შესაძლებლობების მოდელი, რომელიც ემოციურ ინტელექტს განიხილავს, როგორც კოგნიტურ-ემოციური უნარების ერთობლიობას; პეტრიდესის მახასიათებლის ემოციური ინტელექტის ჩარჩო, რომელიც ემოციურ ინტელექტს²¹⁶ განმარტავს, როგორც პიროვნებაზე დაფუძნებული განწყობების ერთობლიობას; და სოციალურ-ემოციური კომპეტენციის თეორია, რომელიც ხაზს უსვამს ემოციური, ქცევითი და სოციალური პროცესების ურთიერთქმედებას. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ემპათიის თეორიას, მათ შორის კოგნიტურ ემპათიას (პერსპექტივის აღქმა) და აფექტურ ემპათიას (ემოციური რეზონანსი) შორის განსხვავებას, ასევე საერთო აფექტური სისტემების ნეირომეცნიერულ მოდელს. კვლევა ასევე იყენებს სისტემურ პერსპექტივას, რომელიც ხაზს უსვამს ემოციური ინტელექტის ურთიერთდამოკიდებულებას პიროვნულ განვითარებასთან, სოციალურ სტრუქტურებსა და კულტურულ ნორმებთან.

სამეცნიერო სიახლე

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე მდგომარეობს ემპათიის, როგორც ემოციური ინტელექტის ცენტრალური ინტერპერსონალური კომპონენტის, სინთეზირებული, მრავალგანზომილებიანი ინტერპრეტაციის შეთავაზებაში. კვლევა გვთავაზობს

²¹⁶ გოლემანი, დ. (2023). *ემოციური ინტელექტი – იქნებ უფრო მეტი ვიდრე IQ*. თბილისი: გამომცემლობა „ლურჯი ოკეანე“. 94-108

ინტეგრირებულ მოდელს, რომელიც აერთიანებს ემპათიის კოგნიტურ, აფექტურ და მარეგულირებელ მექანიზმებს ერთ კონცეპტუალურ სტრუქტურაში და ხაზს უსვამს მათ დინამიკურ ურთიერთდამოკიდებულებას. ეს მიდგომა აკავშირებს კლასიკური ემოციური ინტელექტის თეორიებს აფექტური ნეირომეცნიერების ბოლოდროინდელ მიღწევებთან, მათ შორის სარკისებრი ნეირონული სისტემების, ემოციების ამოცნობის სქემებისა და მარეგულირებელი ქსელების შესახებ დასკვნებთან. გარდა ამისა, კვლევა ანალიზებს ემოციური ინტელექტის ინოვაციურ გამოყენებას – როგორცაა ხელოვნური ინტელექტის დახმარებით ემოციების ამოცნობის ინსტრუმენტები, სოციალურ-ემოციური წვრთნის ციფრული სწავლების პლატფორმები და კულტურათშორისი შეფასების მოდელები – რომლებიც ჯერ კიდევ არასაკმარისად არის შესწავლილი არსებულ ლიტერატურაში. შემოთავაზებული ჩარჩო ხელს უწყობს ემოციური ინტელექტის კონცეპტუალური საზღვრების დახვეწას და მისი ემპირიული გამოყენებადობის გაძლიერებას განათლებაში, კლინიკურ პრაქტიკასა და ორგანიზაციულ ქცევაში.

სამეცნიერო მნიშვნელობა და პრაქტიკული შესაბამისობა

ემოციური ინტელექტისა და ემპათიის შესახებ სამეცნიერო კვლევის მნიშვნელობა მდგომარეობს მის შესაძლებლობაში, შექმნას მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ჩარჩოები, რომლებიც აუმჯობესებს საგანმანათლებლო პრაქტიკას, აძლიერებს ფსიქოლოგიურ სერვისებს და აძლიერებს ორგანიზაციულ ფუნქციონირებას. თანამედროვე საზოგადოებებში – სადაც სოციალური სირთულეები, ემოციური სტრესორები და ინტერპერსონალური კონფლიქტები იზრდება – ემპირიულად დადასტურებული დასკვნები გვთავაზობს საიმედო ინსტრუმენტებს პოლიტიკის შემუშავების, სასწავლო გეგმის შემუშავების, კლინიკური ჩარევებისა და სამუშაო ადგილზე წვრთნისათვის. სამეცნიერო კვლევები ეხმარება პროფესიონალებს შეიმუშაონ პროგრამები, რომლებიც ავითარებენ ემპათიას, აუმჯობესებენ ემოციების რეგულირების უნარებს და ხელს უწყობენ ფსიქიკურ კეთილდღეობას. საქართველოს კონტექსტში, სადაც სოციალურ-ემოციური გამოწვევები დაკავშირებულია სწრაფ სოციალურ ცვლილებებთან, კონფლიქტით დაზარალებულ თემებთან და საგანმანათლებლო რეფორმასთან, ასეთი კვლევა წარმოადგენს ფსიქოლოგიური სერვისების მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვან საფუძველს. ამრიგად, გლობალური სამეცნიერო ცოდნის ადგილობრივ საჭიროებებთან ინტეგრირება აძლიერებს ეროვნული შესაძლებლობების განვითარებას და ხელს უწყობს საქართველოს

საგანმანათლებლო და ფსიქიკური ჯანმრთელობის სისტემების მოდერნიზაციას (შულცე²¹⁷ და რობერტსი 2005; იზარდი 2010).

შესავალი

საკითხის აქტუალობა გამომდინარეობს მზარდი სამეცნიერო და პრაქტიკული აღიარებიდან, რომ ემოციური ინტელექტი – განსაკუთრებით მისი ემპათიური კომპონენტი – გადამწყვეტ როლს ასრულებს ადამიანის ადაპტაციაში, სოციალურ ფუნქციონირებასა და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობაში საგანმანათლებლო, ორგანიზაციულ და კლინიკურ კონტექსტებში. ნაშრომი დაფუძნებულია ისეთ წამყვან თეორიულ ჩარჩოებზე, როგორიცაა მაიერისა და სალოვის შესაძლებლობების მოდელი, პეტრიდესის თვისებების მოდელი და თანამედროვე სოციალურ-ემოციური კომპეტენციის თეორიები, ეს კვლევა აერთიანებს მრავალ პერსპექტივას, რათა უზრუნველყოს ემოციური ინტელექტის, როგორც მრავალგანზომილებიანი კონსტრუქტის უფრო ყოვლისმომცველი გაგება. მეთოდოლოგიურად, სტატია იყენებს შერეული მიდგომის დიზაინს, რომელიც აერთიანებს თეორიულ ანალიზს, შედარებითი ლიტერატურის მიმოხილვას და არსებული ფსიქომეტრიული ინსტრუმენტების (მიმოხილვას) შესწავლას, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ემპათიის გარშემო არსებულ კონცეპტუალურ და გაზომვის გამოწვევებს. ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე მდგომარეობს ემპათიის კოგნიტური, აფექტური და ინტერპერსონალური ასპექტების სინთეზში უფრო ფართო ემოციური ინტელექტის სტრუქტურაში, რაც გვთავაზობს განახლებულ ინტერპრეტაციას, რომელიც აკავშირებს კლასიკურ ფსიქოლოგიურ თეორიებს აფექტური ნეირომეცნიერებისა და კულტურათმცოდნეობის კვლევის ბოლოდროინდელ აღმოჩენებთან. სამეცნიერო სტატიის ძირითადი ნაწილი, შესაბამისად, განიხილავს ემოციური ინტელექტისა და ემპათიის განმარტებებს, კომპონენტებს, მექანიზმებსა და გამოყენებით შედეგებს, რაც საფუძველს უყრის დასკვნით ნაწილს, რომელიც აჯამებს თეორიულ შეხედულებებსა და სამომავლო კვლევის მიმართულებებს.

1990-იანი წლების შუა პერიოდიდან ემოციური ინტელექტი (EI) თანამედროვე ფსიქოლოგიის ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიან კონსტრუქტად იქცა, რომელიც აყალიბებს თეორიულ დებატებს, ემპირიულ კვლევას და გამოყენებით ჩარევებს განათლებაში, ორგანიზაციულ ქცევასა და კლინიკურ გარემოში. მიუხედავად

²¹⁷ Schulze Ralf and Richard D. Roberts, *Emotional Intelligence: An International Handbook*, Cambridge, MA: MIT Press, 2005.

იმისა, რომ სალოვის და მაიერის²¹⁸ ადრეული განმარტებები EI-ს კონცეპტუალიზაციას უკეთებდა, როგორც საკუთარ თავში და სხვებში ემოციების აღქმის, გაგებისა და რეგულირების უნარს, შემდგომ მოდელებში ეს კონსტრუქტი გაფართოვდა და პიროვნებაზე დაფუძნებული განწყობები, სოციალური კომპეტენციები და მოტივაციური ფაქტორები ჩართო. თეორიულ ტრადიციებს შორის განსხვავებების მიუხედავად, მეცნიერთა უმეტესობა თანხმდება, რომ EI შედგება რამდენიმე ურთიერთდაკავშირებული კომპონენტისგან – როგორც წესი, ემოციური აღქმა, ემოციური გაგება, ემოციური რეგულირება და ემოციური გამოყენება – რომელთაგან თითოეული ხელს უწყობს ადაპტაციურ ფუნქციონირებას რთულ სოციალურ გარემოში.

ზემოთ ხსენებულ კომპონენტებს შორის, ემპათიამ განსაკუთრებული სამეცნიერო ყურადღება მიიპყრო, როგორც კოგნიტურმა და აფექტურმა მექანიზმმა, რომელიც ხელს უწყობს სოციალურ გაგებას, პროსოციალურ ქცევას და ინტერპერსონალურ მგრძნობელობას. ემპათია თეორიულად ცენტრალურ ადგილს იკავებს ემოციური ინტელექტის (EI) სისტემაში, რადგან ის აკავშირებს ინტერპერსონალური ემოციური უნარების ინტერპერსონალურ ეფექტურობასთან.²¹⁹ აფექტური ნეირომეცნიერების კვლევა ასევე მიუთითებს, რომ ემპათიას საფუძვლად უდევს განსხვავებული, მაგრამ ურთიერთქმედი სისტემები, მათ შორის სარკისებური ნეირონების ქსელები, ემოციების ამოცნობის პროცესები და მაღალი დონის მარეგულირებელი შესაძლებლობები. ამრიგად, ემპათიის ნიუანსირებული (მრავალმხრივი) გაგება გადამწყვეტია იმის გარკვევისთვის, თუ როგორ მოქმედებს ემოციური ინტელექტი რეალურ სამყაროში გადაწყვეტილების მიღების, კონფლიქტების მოგვარების და ფსიქიკური ჯანმრთელობის შედეგებში.

ემპირიული კვლევები მიუთითებს, რომ ემოციური და ემპათიური შესაძლებლობების უფრო მაღალი დონის მქონე პირები ავლენენ უკეთეს აკადემიურ შეფასებას, სამუშაო ადგილზე უფრო ეფექტურ ფუნქციონირებას, ურთიერთობების უკეთეს ხარისხს და უფრო მაღალ ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობას. ამავდროულად, გაზომვის სირთულეები – მათ შორის თვისებასა და უნარს შორის EI-ს განსხვავება, თვითშეფასების ინსტრუმენტებზე დამოკიდებულება და ემპათიური გამოხატვის კულტურული ცვალებადობა – კვლავ ართულებს სფეროს. შედეგად, მეცნიერები²²⁰ სულ უფრო ხშირად

²¹⁸ Mayer John D., Peter Salovey and David R. Caruso, *Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications*, Psychological Inquiry 15, no. 3 (2004): pp. 197-215.

²¹⁹ Goleman Daniel, *Emotional Intelligence*, New York: Bantam Books, 1995.

²²⁰ Petrides K. V. and Adrian Furnham "Trait Emotional Intelligence: Psychometric Investigation with Reference to Established Trait Taxonomies", *European Journal of Personality* 15, no. 6 (2001): pp. 425-448

მოითხოვენ ინტეგრირებულ მოდელებს, რომლებიც აერთიანებენ ფსიქომეტრიულ სიზუსტეს განვითარებისა და ნეიროფსიქოლოგიურ ხედვასთან.

ემოციური ინტელექტის უნარის, მახასიათებლისა და სოციალურ-ემოციური კომპეტენციის კვლევის თეორიულ ჩარჩოებზე დაყრდნობით, ეს სტატია იკვლევს ემოციური ინტელექტის სტრუქტურას, განსაკუთრებული აქცენტით ემპათიაზე, როგორც მის ცენტრალურ ინტერპერსონალურ კომპონენტზე. შემდეგი სექციები (სტატიის ქვეთავები) განიხილავს კონცეპტუალურ განმარტებებს, გაზომვის მიდგომებს და ძირითად ემპირიულ დასკვნებს, რათა განმარტოს ემპათიის როლი ემოციურ ფუნქციონირებაში და განსაზღვროს მომავალი კვლევის მიმართულებები.

თემის აქტუალობა

თანამედროვე სოციალური, საგანმანათლებლო და ორგანიზაციული გარემოს მზარდმა სირთულემ ემოციური ინტელექტი ადამიანის წარმატებული ფუნქციონირების ერთ-ერთ ცენტრალურ კომპონენტად აქცია. სწრაფმა ტექნოლოგიურმა ცვლილებებმა, სოციალური ფრაგმენტაციის ზრდამ და ინტერპერსონალური სტრესორების გაძლიერებამ მკვეთრად გაზარდა ემოციური კომპეტენციების მნიშვნელობა, როგორც ფსიქოლოგიური კეთილდღეობის, თანამშრომლობის, კონფლიქტების პრევენციისა და პროსოციალური ქცევის ძირითადი პროგნოზირების ფაქტორებისა. იმ კონტექსტში, სადაც მხოლოდ კოგნიტური უნარები აღარ არის საკმარისი ადაპტაციისთვის, ემოციების გაგების, რეგულირებისა და ეფექტურად გამოყენების უნარი ფუნდამენტურ მოთხოვნად იქცა. ემოციური ინტელექტის კომპონენტებს შორის ემპათია წარმოადგენს კრიტიკულ მექანიზმს, რომელიც აკავშირებს ინდივიდუალურ ემოციურ პროცესებს სოციალურ ურთიერთქმედებასთან, კოლექტიურ გადაწყვეტილების მიღებასა და მორალურ ქცევასთან. ამ თემის შესწავლის აქტუალობას კიდევ უფრო აძლიერებს განათლებაში, ფსიქიკური ჯანმრთელობის სერვისებსა და ორგანიზაციულ მენეჯმენტში მტკიცებულებებზე დაფუძნებული მიდგომების საჭიროება, სადაც ემოციური და ინტერპერსონალური გამოწვევები სულ უფრო მეტად განსაზღვრავს ინტერვენციების წარმატებას ან წარუმატებლობას. ამიტომ, ემოციური ინტელექტის სტრუქტურისა და ემპათიის ცენტრალურობის შესწავლა თანამედროვე ფსიქოლოგიაში დროულ და პრიორიტეტულ სფეროს წარმოადგენს.

პრაქტიკული განხორციელების მაგალითები (საქართველო და დასავლური პრაქტიკა)

1. სოციალურ-ემოციური სწავლების (Social-Emotional Learning (SEL) Programs) პროგრამების განვითარება საქართველოში.

ბოლო წლებში, საქართველოს განათლების სამინისტრომ და სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციამ წამოიწეს სკოლაში დაფუძნებული სოციალურ-ემოციური სწავლების პროგრამები, რომლებიც მიზნად ისახავდა მოსწავლეებში ემოციური რეგულირების, ემპათიისა და კონფლიქტების მართვის გაუმჯობესებას. აღსანიშნავია, რომ UNICEF-ის მიერ მხარდაჭერილი საპილოტე პროექტები თბილისისა და ზუგდიდის საჯარო სკოლებში მოიცავდა სტრუქტურირებულ ფსიქოსაგანმანათლებლო მოდულებს, რომლებიც ფოკუსირებული იყო მოზარდებში ემპათიისა და კომუნიკაციაზე. ეს ინიციატივები განპირობებული იყო გლობალური ემოციური ინტელექტის კვლევით და ადაპტირებული იყო საქართველოს კულტურულ კონტექსტთან (UNICEF საქართველო 2021).²²¹

აქტუალობა: აჩვენებს, თუ როგორ გამოძახილს ჰპოვებს ემოციური ინტელექტის სამეცნიერო თეორიები ეროვნულ საგანმანათლებლო პოლიტიკასა და სკოლის პრაქტიკაში.

2. ემოციური ინტელექტის კვლევის კლინიკური გამოყენება კონფლიქტით დაზარალებულ რეგიონებში (საქართველო).

ფსიქიკური ჯანმრთელობის სპეციალისტები, რომლებიც იძულებით გადაადგილებულ პირებსა და კონფლიქტით დაზარალებულ მოსახლეობასთან მუშაობენ, სულ უფრო ხშირად იყენებენ ემოციური ინტელექტის თეორიაზე დაფუძნებულ მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ მიდგომებს, როგორიცაა ტრავმაზე დაფუძნებული მზრუნველობა, ემოციური რეგულირების ტრენინგი და თანაგრძნობის გამაძლიერებელი ინტერვენციები. ეს პრაქტიკა მნიშვნელოვნად ეყრდნობა აფექტური მეცნიერების დასავლურ მოდელებს, მაგრამ ამჟამად ინტეგრირებულია საქართველოს ფსიქოსოციალური დახმარები, მათ შორის საერთაშორისო პარტნიორების მიერ განხორციელებულ პროგრამებში, როგორიცაა UNDP და IRC (საერთაშორისო სამაშველო კომიტეტი 2020).

შესაბამისობა: ასახავს, თუ როგორ გამოიყენება ემოციურ ინტელექტზე დაფუძნებული თერაპიული მეთოდები დაუცველ ჯგუფებში მდგრადობისა და ინტერპერსონალური ფუნქციონირების გასაუმჯობესებლად.

3. ემპათიის ტრენინგი დასავლურ სამედიცინო და საექთნო განათლებაში.

²²¹ UNICEF Georgia, *Social and Emotional Learning in Georgian Public Schools*, Tbilisi: UNICEF, 2021.

წამყვანმა დასავლურმა უნივერსიტეტებმა (მაგ., ჰარვარდის სამედიცინო სკოლა, ოქსფორდის უნივერსიტეტი) სამედიცინო სასწავლო გეგმებში ინტეგრირება მოახდინეს ემპათიაზე ორიენტირებული ემოციური ინტელექტის მოდულები. ეს პროგრამები მოიცავს სიმულაციურ ტრენინგს, რეფლექსიურ პრაქტიკას და პაციენტთან ურთიერთქმედების სემინარებს, რომლებიც შექმნილია კლინიკური ემპათიის გასაზრდელად, გადაწვის შესამცირებლად და პაციენტის შედეგების გასაუმჯობესებლად (ჰოჯატი 2016).²²²

შესაბამისობა: აჩვენებს, თუ როგორ მოქმედებს ემოციური ინტელექტის თეორია პირდაპირ პროფესიულ სტანდარტებზე და აუმჯობესებს რეალური სამყაროს მომსახურების ხარისხს.

4. კორპორატიული ემოციური ინტელექტის ტრენინგი დასავლურ ორგანიზაციებში

მსხვილი გლობალური კომპანიები, როგორიცაა Google-ი და Microsoft-ი, ახორციელებენ ემოციური ინტელექტის (EI) საფუძველზე დაფუძნებულ ტრენინგ პროგრამებს ლიდერობის განვითარების, გუნდური მუშაობის გაძლიერებისა და კონფლიქტების მოგვარებისთვის. ეს პროგრამები ეფუძნება ემპირიულ-ემოციური ინტელექტის კვლევას და დადასტურებულია, რომ ისინი აუმჯობესებენ თანამშრომლობას, პროდუქტიულობას და სამუშაო გარემოს (Cherniss 2010).

შესაბამისობა: აჩვენებს ემოციური ინტელექტის (EI) დადასტურებულ ღირებულებას ორგანიზაციულ ფსიქოლოგიასა და მენეჯმენტში.

დასკვნა

სტატიაში განხილულია ემოციური ინტელექტი, როგორც მრავალგანზომილებიანი ფსიქოლოგიური კონსტრუქტი, განსაკუთრებული აქცენტით ემპათიაზე, როგორც მის ცენტრალურ ინტერპერსონალურ კომპონენტზე. თეორიული პერსპექტივების, მეთოდოლოგიური მიდგომებისა და ემპირიული დასკვნების სინთეზირებით, კვლევამ აჩვენა, რომ ემოციური ინტელექტი წარმოადგენს ინტეგრაციულ ჩარჩოს, რომლის მეშვეობითაც ემოციური, კოგნიტური და სოციალური პროცესები ურთიერთქმედებენ ადამიანის ქცევის, ადაპტაციისა და კეთილდღეობის ფორმირებისთვის. ანალიზმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ემოციური ინტელექტი არ არის ცალკეული უნარი, არამედ უნარების რთული თანავარსკვლავედი – ემოციის აღქმა, გაგება, რეგულირება და გამოყენება – რომელიც მოქმედებს ინდივიდუალურ და სოციალურ დონეზე. მათ შორის,

²²² Hojat Mohammadreza, *Empathy in Health Professions Education and Patient Care*, Cham: Springer, 2016.

ემპათია ჩნდება, როგორც მნიშვნელოვანი მექანიზმი, რომელიც აკავშირებს პირად ემოციურ ფუნქციონირებას თანამშრომლობასთან, პროსოციალურ ქცევასთან, კონფლიქტების მოგვარებასა და მორალური გადაწყვეტილების მიღებასთან. ეს ხაზს უსვამს ემპათიის უფრო ნიუანსირებული კონცეპტუალიზაციის საჭიროებას, რომელიც მოიცავს როგორც მის კოგნიტურ განზომილებას – პერსპექტივის აღქმას – ასევე მის აფექტურ განზომილებას – ემოციურ რეზონანსს.

კვლევებისა და თეორიული მოდელების გაცნობამ აჩვენა, რომ ემოციური ინტელექტის სხვადასხვა თეორიული მოდელი – განსაკუთრებით მაიერისა და სალოვის უნარების მოდელი და პეტრიდესის თვისებების მოდელი – გვთავაზობს ღირებულ, მაგრამ განსხვავებულ ხედვებს. ამ მოდელების ინტეგრირება ემოციური ფუნქციონირების უფრო სრულყოფილ გაგებას იძლევა, რაც მკვლევრებს საშუალებას აძლევს, კოგნიტურ-ემოციური პროცესები პიროვნების მახასიათებლებსა და კონტექსტუალურ ფაქტორებთან დააკავშირონ. საზომი ინსტრუმენტების შედარებითმა ანალიზმა კიდევ უფრო აჩვენა ემოციური ინტელექტისა და ემპათიის შეფასების თანდაყოლილი მეთოდოლოგიური სირთულე. მიუხედავად იმისა, რომ შესრულებაზე დაფუძნებული ტესტები შესაძლებლობების დონის პროცესების გაზომვის საშუალებას იძლევა, თვისებებზე დაფუძნებული შეფასებები თვითაღქმასა და განწყობის ტენდენციებს ასახავს, რაც ორივე აუცილებელია ემოციური კომპეტენციების ჰოლისტური გაგებისთვის. ნაშრომში ხაზგასმულია კულტურულად მგრძნობიარე და განვითარების შესაბამისი შეფასების ინსტრუმენტების საჭიროება, განსაკუთრებით ისეთ კონტექსტში, როგორიცაა საქართველო, სადაც ფსიქოლოგიური კონსტრუქტები უნდა შეესაბამებოდეს ადგილობრივ კულტურულ ნორმებს, ენობრივ ნიმუშებს და სოციალურ-ემოციურ მოლოდინებს.

გარდა ამისა, საქართველოსა და დასავლური კონტექსტების პრაქტიკულმა მაგალითებმა ილუსტრირება მოახდინა, თუ როგორ ითარგმნება ემოციური ინტელექტის კვლევა რეალურ სამყაროში ჩარევებით. საქართველოში სოციალურ-ემოციური სასწავლო პროგრამები, კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობისათვის ტრავმაზე დაფუძნებული ფსიქოლოგიური მხარდაჭერა და საგანგებო საგანმანათლებლო რეფორმები სულ უფრო მეტად ეყრდნობა ემპირიულ ემოციურ ინტელექტსა და ემპათიის ჩარჩოებს. ეს ინიციატივები აჩვენებს ემოციური ინტელექტის პოტენციალს, წვლილი შეიტანოს ეროვნული განათლების წინსვლაში, ფსიქიკური ჯანმრთელობის გაძლიერებასა და სოციალურ მდგრადობაში. დასავლური მაგალითები, როგორიცაა ემპათიის ტრენინგი სამედიცინო განათლებასა და ემოციური ინტელექტის უნარზე დაფუძნებული ლიდერობის განვითარება გლობალურ კორპორაციებში, ხაზს უსვამს ემოციური ინტელექტის ფართო გამოყენებადობას სხვადასხვა პროფესიულ სფეროში.

მნიშვნელოვანია, რომ ამ მაგალითებმა ხაზი გაუსვა იმას, რომ ემოციური ინტელექტი არ არის მხოლოდ თეორიული კონსტრუქტი, არამედ სფერო, რომელსაც აქვს მნიშვნელოვანი პრაქტიკული შესაბამისობა, დადასტურებული ეფექტურობა და კულტურათმშორისი მნიშვნელობა.

ამ სტატიის სამეცნიერო სიახლე მდგომარეობს ემპათიის ინტეგრირებულ ინტერპრეტაციაში, ინტერდისციპლინარული მოდელების შესწავლასა და ისეთი ახალი აპლიკაციების სინთეზში, როგორიცაა ციფრული სოციალურ-ემოციური ინსტრუმენტები, ხელოვნური ინტელექტით მხარდაჭერილი ემოციების ამოცნობა და ორგანიზაციული ფსიქოლოგიის ახალი მიმართულებები. დისკუსიამ ნათლად წარმოაჩინა, რომ ემოციური ინტელექტის კვლევა მუდმივად ვითარდება, რაც განპირობებულია ნეირომეცნიერების, განვითარების ფსიქოლოგიისა და კულტურათმშორისი კვლევის მიღწევებით. ამ მხრივ, საქართველო პერსპექტიულ გზაჯვარედინზე დგას, სადაც გლობალური სამეცნიერო ცოდნა შეიძლება ადაპტირებული იყოს ადგილობრივ საჭიროებებსა და კონტექსტებთან, რაც ქმნის შესაძლებლობებს ინოვაციებისთვის განათლებაში, კლინიკურ პრაქტიკასა და სოციალურ პოლიტიკაში.

საერთო ჯამში, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ემოციური ინტელექტი – და კერძოდ, ემპათია – უნდა იქნას აღიარებული, როგორც ადამიანის განვითარების, სოციალური ერთიანობისა და ფსიქოლოგიური კეთილდღეობის ფუნდამენტური კომპონენტები. მათი სამეცნიერო კვლევა როგორც დროული, ასევე აუცილებელია, განსაკუთრებით თანამედროვე საზოგადოებებში, რომლებიც სწრაფი ტექნოლოგიური, კულტურული და ინტერპერსონალური გამოწვევების წინაშე დგანან. ინტერდისციპლინარული კვლევის გაგრძელება, გაზომვის მეთოდების გაუმჯობესება და გამოყენებითი პროგრამების გაფართოება საშუალებას მისცემს ემოციურ ინტელექტს, გახდეს კიდევ უფრო ეფექტური ინსტრუმენტი ინდივიდუალური შესაძლებლობებისა და საზოგადოების მდგრადობის გასაძლიერებლად.

სტატიის ძირითადი გზავნილები:

ემოციური ინტელექტი მრავალგანზომილებიან კონსტრუქტია, რომელიც აერთიანებს კოგნიტურ, აფექტურ და სოციალურ პროცესებს და მისი სრული გაგება მოითხოვს შესაძლებლობებზე, თვისებებზე დაფუძნებული და შერეული მოდელების სინთეზს.

ემპათია ემოციური ინტელექტის ძირითადი ინტერპერსონალური კომპონენტია, რომელიც აუცილებელია თანამშრომლობისთვის, პროსოციალური ქცევისთვის, ფსიქიკური კეთილდღეობისთვის, კონფლიქტების პრევენციისათვის და სოციალური ერთიანობისთვის.

ემოციური ინტელექტის ზუსტი გაზომვა მოითხოვს მრავალ მეთოდოლოგიურ მიდგომას, მათ შორის შესრულებაზე დაფუძნებულ ტესტებს, თვითშეფასების ინსტრუმენტებს და კულტურულად ადაპტირებულ ინსტრუმენტებს.

ემოციური ინტელექტისა და ემპათიის შესახებ სამეცნიერო კვლევას აქვს ძლიერი პრაქტიკული მნიშვნელობა, რაც უზრუნველყოფს მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ ჩარჩოებს განათლების, ფსიქიკური ჯანმრთელობის სერვისების და ორგანიზაციული ფუნქციონირების გასაუმჯობესებლად.

საქართველოში სოციალურ-ემოციური სასწავლო პროგრამები და ტრავმაზე დაფუძნებული ფსიქოლოგიური ჩარევები უკვე ასახავს ემოციური ინტელექტის პრინციპების გამოყენებას და აჩვენებს ამ კვლევის პრაქტიკულ ღირებულებას.

დასავლური პრაქტიკა – როგორცაა ემპათიის ტრენინგი სამედიცინო განათლებაში და ემოციურ ინტელექტზე დაფუძნებული ლიდერობის პროგრამები – წარმოადგენს მოდელებს, რომლებიც აჩვენებს, რომ ემოციურ ინტელექტს შეუძლია პირდაპირ გააუმჯობესოს პროფესიული შესრულება და ადამიანური ურთიერთობები.

წარმოდგენილი სტატია ხელს უწყობს სამეცნიერო სიახლეს ემპათიის ინტეგრირებული მოდელის შეთავაზებით, რომელიც ხაზს უსვამს მის კოგნიტურ, აფექტურ და მარეგულირებელ ფუნქციებს უფრო ფართო ემოციური ინტელექტის სისტემაში.

ემოციური ინტელექტი უნდა განიხილებოდეს, როგორც თანამედროვე საზოგადოებების კრიტიკული რესურსი, რომელიც მხარს უჭერს მდგრადობას, ადაპტირებას და ფსიქოლოგიურ ჯანმრთელობას სულ უფრო რთულ სამყაროში.

დასკვნის სახით, ეს ნაშრომი აჩვენებს, რომ ემოციური ინტელექტი და მისი ემპათიური განზომილება წარმოადგენს ფუნდამენტურ მექანიზმებს, რომლებიც ქმნიან ინდივიდუალურ განვითარებას, ინტერპერსონალურ ფუნქციონირებას და კოლექტიურ კეთილდღეობას როგორც საგანმანათლებლო, ასევე საზოგადოებრივ კონტექსტში. კლასიკური ფსიქოლოგიური თეორიების თანამედროვე ემპირიულ მონაცემებთან ინტეგრირებით, კვლევა ხაზს უსვამს, თუ როგორ მოქმედებენ ემოციური ცნობიერება, რეგულირება და ემპათიური რეაგირება არა მხოლოდ პიროვნული კომპეტენციების სახით, არამედ მდგრადი სასწავლო გარემოს, ეფექტური კომუნიკაციისა და ჯანსაღი სოციალური ურთიერთობების აუცილებელ ხელშემწყობ ფაქტორებად. ანალიზი ასევე აჩვენებს, რომ ამ კომპეტენციების გაძლიერებას სჭირდება სისტემური, მტკიცებულებებზე დაფუძნებული მიდგომები, მიზნობრივი საგანმანათლებლო პროგრამებიდან დაწყებული ორგანიზაციული ჩარევებით დამთავრებული, რომლებიც მგრძნობიარეა

კულტურული კონტექსტების მიმართ და დაფუძნებულია მკაცრ სამეცნიერო მეთოდოლოგიაზე. საბოლოო ჯამში, კვლევა ხაზს უსვამს, რომ ემოციური ინტელექტისა და ემპათიის ხელშეწყობა არ არის მხოლოდ აკადემიური წამოწყება, არამედ პრაქტიკული და სოციალურად მნიშვნელოვანი ამოცანა, რომელიც მხარს უჭერს ადამიანის განვითარებას და ხელს უწყობს უფრო შეკრულ, ადაპტირებად და ფსიქოლოგიურად უსაფრთხო საზოგადოებებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გოლემანი დ., *ემოციური ინტელექტი – იქნებ უფრო მეტი ვიდრე IQ*, თბილისი: გამომცემლობა „ლურჯი ოკეანე“, 2023.
2. Cherniss Cary, *Emotional Intelligence: Toward Clarification of a Concept*, New York: Routledge, 2010.
3. Decety Jean and William Ickes, eds., *The Social Neuroscience of Empathy*. Cambridge, MA: MIT Press, 2009.
4. Goleman Daniel, *Emotional Intelligence*, New York: Bantam Books, 1995.
5. Hojat Mohammadreza, *Empathy in Health Professions Education and Patient Care*. Cham: Springer, 2016.
6. International Rescue Committee (IRC), *Psychosocial Support Programs in South Caucasus*, Tbilisi: IRC, 2020.
7. Izard, Carroll E., “The Many Meanings/Aspects of Emotion: Definitions, Functions, Activation, and Regulation”, *Emotion Review* 2 (4): pp. 363–370, 2010.
8. Mayer John D., Peter Salovey and David R. Caruso, *Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications*. Psychological Inquiry 15, no. 3 (2004): pp. 197–215.
9. Petrides K. V. and Adrian Furnham, “Trait Emotional Intelligence: Psychometric Investigation with Reference to Established Trait Taxonomies”, *European Journal of Personality* 15, no. 6 (2001): pp. 425–448.
10. Schulze Ralf and Richard D. Roberts, *Emotional Intelligence: An International Handbook*, Cambridge, MA: MIT Press, 2005.
11. Schutte Nicola S., et al., “Emotional Intelligence and Interpersonal Relations”, *Journal of Social Psychology* 141, no. 2 (2001): 523–536.
12. UNICEF Georgia, *Social and Emotional Learning in Georgian Public Schools*, Tbilisi: UNICEF, 2021.